

TŁUMACZENIA
MONUMENTA AERE PERENNIOIRA

ANNA TARWACKA*

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

O KONSTYTUCJACH CESARSKICH
4 TYTUŁ 1 KSIĘGI DIGESTÓW
TEKST – TŁUMACZENIE – KOMENTARZ

Czwarty tytuł pierwszej księgi Digestów justyniańskich stanowi kontynuację rozważań poświęconych źródłom prawa. Fragment *Institucji* Ulpiana zawiera katalog rodzajów konstytucji cesarskich, kolejne teksty poświęcone są problematyce wykładni.

Warto też podkreślić, że kompilatorzy justyniańscy nie pominęli fragmentów potwierdzających moc konstytucji cesarskich jako źródeł prawa powszechnie obowiązującego.

* Autorka jest Stypendystą Fundacji na rzecz Nauki Polskiej.

DIGESTA IUSTINIANI AUGUSTI
DE CONSTITUTIONIBUS PRINCIPUM

D. 1,4,1 (*ULPIANUS libro primo institutionum*):

Quod principi placuit, legis habet vigorem: utpote cum lege regia, quae de imperio eius lata est, populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat.

1. Quodcumque igitur imperator per epistulam et subscriptionem statuit vel cognoscens decrevit vel de plano interlocutus est vel edicto praecepit, legem esse constat. haec sunt quas volgo constitutiones appellamus.

2. Plane ex his quaedam sunt personales nec ad exemplum trahuntur: nam quae princeps alicui ob merita indulsit vel si quam poenam irrogavit vel si cui sine exemplo subvenit, personam non egreditur.

D. 1,4,2 (*IDEM fideicommissorum libro quarto*):

In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo iure, quod diu aequum visum est.

D. 1,4,3. (*IAVOLENUS epistularum libro tertio decimo*):

Beneficium imperatoris, quod a divina scilicet eius indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus.

D. 1,4,4 (*MODESTINUS libro secundo excusationum*):

αἱ μεταγενέστεραι διατάξεις ἰσχυρότεραι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσίν.

DIGESTA JUSTYNIAŃSKIE *O KONSTYTUCJACH CESARSKICH*

D. 1,4,1 (ULPIAN w księdze pierwszej *Instytucji*):

To, co spodobało się princepsowi, ma moc ustawy: w szczególności z tego powodu, że na mocy *lex regia*, która nadała mu *imperium*, lud przekazał mu i przeniósł na niego całą swoją władzę i zwierzchnictwo.

1. Wiadomo zatem, że – cokolwiek władca ustanowił w formie listu czy nakazu lub zarządził rozpoznając sprawę, lub ogłosił w sądzie z miejsca przeznaczzonego dla publiczności lub rozkazał w formie edyktu – jest prawem. Są to regulacje, które nazywamy potocznie konstytucjami.

2. Z całą pewnością niektóre z nich dotyczą jednostek i nie są traktowane jako wiążące w podobnych sprawach: to bowiem, co princeps przyznał komuś dla jego zasług albo jeśli nałożył jakąś karę, albo jeśli komuś udzielił pomocy mimo nieistnienia reguły, rozwiązanie to nie wykracza poza jednostkowy przypadek.

D. 1,4,2. (TENŻE w czwartej księdze *O fideikomisach*):

Przy wprowadzaniu nowych rozwiązań oczywista musi być użyteczność, aby odejść od tego prawa, które przez długi czas wydawało się słuszne.

D. 1,4,3. (IAVOLENUS w trzynastej księdze *Listów*):

Przywilej nadany przez cesarza powinniśmy interpretować jak najszerzej, ponieważ bierze on początek w jego (cesarza) niewątpliwie boskiej dobrotliwości.

D. 1,4,4. (MODESTYN w księdze drugiej *Excusationes*):

Późniejsze uregulowania są silniejsze od tych, które były przed nimi.

KOMENTARZ

Ad D. 1,4,1

Podobnie jak król i wyżsi urzędnicy republikańscy, princeps otrzymywał *imperium* w momencie wydania przez *comitia curiata* stosownej ustawy, a mianowicie *lex curiata* (tu: *lex regia*) *de imperio*.

Ulpian wśród rodzajów konstytucji cesarskich wymienia *epistulae*, czyli listy, *subscriptiones*, czyli nakazy, dekrety – wyroki sądowe oraz edykty. Dodaje również wypowiedzi cesarza w sądzie, kiedy nie pełnił on funkcji sędziego, a jedynie wtrącał coś w trakcie rozprawy przemawiając *de plano*, z miejsca przeznaczonego dla publiczności.

Ad D. 1,4,3

Iavolenus proponuje stosowanie wykładni rozszerzającej w przypadku przywilejów nadawanych przez princepsa. Wolą cesarza było bowiem wprowadzenie jak największych udogonień dla wybranej osoby.

Ad D. 1,4,4

Grecka paremia podana przez Modestyna ma swój łaciński odpowiednik: *Lex posterior derogat legi priori*.